

KERESZTÉNY MAGVETŐ.

XLVII. évfolyam.

November—December.

6. füzet.

Az ember kereszténysége.*

Irta: Györfi István.

„Elkezdjük-e ismét ajánlgatni magunkat? Vagy talán szükségünk van, mint némelyeknek ajánló levelekre hozzáto? A mi levelünk ti vagytok, beírva ami szívünkbe, amelyet ismer és olvas minden ember . . . nem tentával, hanem az élő istennek lelkével írva, nem kő-táblákra, hanem a szívnek hustábláira“.
(II. Kor. 3. 1—3.)

Utazni megyek! El-el innen küzdéseim, szenvedéseim régi helyéről. Feledni, elmenni messze, itt hagyni mindent, ami fáj, ami bántó . . . Így szól magában a sokat szenvedett ember s elindul nyugtalan vándorútjára. Délnek veszi útját, ott bolyong a klasszikus világ mámoros, kék ege alatt; a hajdani dicsőség művészi romjai, épületei előtt meg áll, néz, vizsgálódik, várja . . . aggódva lesi a pillanatot, amikor lelke megiltassul a természet szépségének, a műremekeknek látásán, de hiába!

Majd a helvét hegyek magas csúcsait mássza, aztán fölkeresi az emberi kultúra hatalmas tűzhelyeit, a világ-városokat; szeme bé nem telik a látottakon, de a várt könnyűlés, a remélt vigasz még mindig késik. A mult kísértései, a sebek, melyek megvérezék, hú kíséroi. A régi helyet, környezetét elhanyagolta, de lelkét, de egyéniségét vitte magával a messze idegenbe. Pedig belső világunk teszi a külsőt, a nagy mindenséget olyanná, amilyenek

* Elmondatoft, mint beköszöntő beszéd, a kolozsvári unitárius templomban, 1912. szeptember 15-én.

látjuk. Énünk, személyiségünk él, beszél hozzánk környezetünkben. Külső világ, természeti szépség, a kultúra csodái, mind-mind kevés ahhoz, hogy lelkünket megindítsa. Élő lelkek együtt működő világa, érző szívek beszéljenek s akkor: a rokon érzésekre megnyílnak bensőnk titkos kapui s együtt értünk, együtt szeretünk, imádkozunk társaságunkkal.

Úton voltam én is, hosszú nagy úton, de lelkemben nem lemondást, égő vágyakat, a tudás, a megismerés tűzét vittem! Megelégedett, nyugodt érzések voltak kísérelőim. A látni való sok csodás újság mellett lázasan kerestem az embert, hogy megértsem új környezetében, új viszonyok között. Lelkemet tettem köréjük; hitük világa vonzott s azt hittem, amit látok mind a való igazság tükre, nem csalóka kép, mely könnyen muló az időben. Bejártam nyugatnak annyi nagy városát! Láttam a templomokat, az emberi alkotások ama csodás remekeit, melyek évszázadok erejével küzdöttek meg diadalmasan. Volt ott sok-sok idegen ember; az ajtók tárva-nyitva! úgy néz, úgy figyel mindenik; imádkoznak talán? nem! bámúlnak csupán; bámúlnak a múlt nagyságán. Törpe lélekkel nem tudnak elmélyedni annak rejtett szellemén, Rongyos koldus had térdel a sötét zúgokban, tompa mormolással forgatja olvasóját, miközben kezét alamizsnára nyújtja ki. Tovább megyek, lelkem nem érez megilletődést; mintha temetőben járnék, az elmúlt idők fuvallatát érzem. Hol van hát a jelen, az élő, örökké tartó jelen? Ott a világ kereskedelmi piacokon? Ott a mechanikus munka gépóriásai között? Igaz, az a jelen a maga valóságában. A városi zaj, zúgás, kiabálás közt élesen válik ki milliók félelmetes moraja: «Elveszett az Isten!» Nyugtalanúság vesz erőt lelkemen, öntudatomban egymást váltják a kérdések, ezer meg ezer rejtély. Hol van a hit, melyet minden emberben feltalálni véltem? Elmúlt volna hát az egyházak, a vallás kora? Olykor csüggedés, lemondás fogott el: miért is kellene támasz, segítség az erős embernek, a föld urának? Mit tehetnek az egyházak, a vallás, minden hatalmi eszköz hiányában, pusztán a lélek fegyvereivel? Mit tehetünk mi az egyház szolgálai a

hatalmi tekintély és gazdag hivatalok közepette? Súlyos volt minden kérdésnek, amelyek még mélyebben lelkembe szántottak, amikor a Gondviselés nagy kegyelme ide, köztetek hívtok. Gondolatim ahhoz az örök értékű, bár nem divatos bibliához vezettek! Kerestem az utat, mely hozzátok vezet; kerestem a tényeket, az okokat, melyek nem csak jogot, de bizonyosságot adnak az egyháznak, a valóságnak, hogy kiküldje ma is, úgy mint hosszú századokon át szolgálta. Kerestem és megtaláltam!

A mi bizonyításunk: 1. Bennetek van, az elő egyházban magában.

2. Az élő istennek lelkével, szellemi, örök törvényekkel megírva.

I.

Azt mondják, társadalmunk egy nagy részvénytársaság. Tagjai kiegyeznek, kenyeret biztosítanak a részvényeseknek, feladják az evő szabadságát és műveltségét. Az annyira óhajtott erény: kényelem. Szabadon gondolkozás, önbizalom az ellenkezője. Nem szereti a tényeket és teremtőket, de ragaszkodik a nevekhez, a szokásokhoz. Modern eszmék, új csillagok vezetik korunkat, századunk a haladás, a fejlődés jegyét hordja homlokán s mondják, a haladás csak látszólagos! Erősítik, hogy gyorsan halad, fejlődik egyik oldalon és ugyanannyit veszít másik felől. A változások hosszú során megy keresztül, most barbár, majd civilizált, keresztény, gazdag és tudományos, de a változás nem javulás, nem fejlődés. Társadalmunk új művészetet kíván és elveszti régi ösztönét. Mily ellentét a pompás ruhákba öltözött, a legaprólékosabb eszközökkel ellátott művelt ember és az őserdők meztelen lakója közt, kinek mindene néhány kezdetleges fegyver. Hasonlitsuk aztán a belső egészségét s látni fogjuk, hogy a fehér ember elveszítette őserdejét.

Jó, hogy tényekkel bizonyítják, hogy pompás, gyorsan szaladó járműveket épít a kultúra embere, de elveszítette lábainak kitartó, rugalmas izmait. Műszereivel pontosan méri az időt, de többé meg nem mondja az órát a napjárásáról s naplójában tartja emlékező képességét. Vad érzéseinek féket vet a kereszténység s még is

a régi idők stoikusa valóban stoikus volt; nagy, kiterjedt keresztény világunkban ki az igazán keresztény?

És aztán jönnek a súlyosabbnál súlyosabb vádak. Ez hát a fejlődés, a haladás eredménye? Van külső fény, sallang, de belső érték nélkül. Kelet fejlődő, pogány ál-lama nyugatra küldi fiait. Küldi, hogy tanulják a szellem vívmányait és inti őket, hogy szívják lelkükbe a művelt világ vallását: legyenek keresztények. S jön az ifjú, hozza egyszerű, őszinte pogány lelkét, elhozza az ősi tisztaságot, mindezt fölajánlja... nagyot, rendkívülit fog kapni érte: tudást és kereszténységet. Hatalmas intézmények, gyárak kapúi nyílnak meg előtte. Bámúlva, féltő tisztelettel nézi a gépet és a gép emberét; mohón nyeli a tudományt, s véle be nem telik. Majd önkénytelenül kap lelkébe a gondolat, imádni, tisztelni a hatalmas urat, ki atyja, teremtetője a nyugat népének, az egész világnak is Ura. Keres, kútat, de amit kap, lát, attól lelke fel nem melegszik, nem név kell neki: kereszténység, többet veszít ő pogányságában; elveszíti az erkölcsi embert. Rámutatnak a kereszténységünkre. Nézzétek a kereszténységet, pogány kereszténység! Halljátok az égi tanokat emberfeletti elveket hirdelve oly sokszor, annyi helyen s nézzétek a társadalmat, mely részvénytársaságot épít tagjaiból, siralomházat kereszténységének.

Hadd hangoztassák a vádakát, vádoljanak minden-
nel, ami társadalmi, keresztényi életünk felületes vizsgálódásánál szemünkbe ötlük, de emberségünket meg nem támadhatják. Lehet-e az ember más, mint aminek teremtve volt? Emberi az ember és vélke, hogy emberiségre törekedik, a lényébe oltott magasabb öntudat ösztönzésére. Jaj lenne nekünk, ha mások akarnánk lenni, mint amiknek elhívtunk! Mért hívtatok volna engem, ha valami mást akartatok kapni bennem, mint, amit ti magatok is csirájában bírtok? Hogy istenivé tegyem, vagy legyétek az emberit, vagy emberivé az istenit? Melyik lehetséges, segítetek? Vagy ha nem tudtok, nézzetek a múltba, kúttassátok a történelem rejtett zárkáit és hozzátok elő, mutassátok fel az embert, aki ezt tehette vagy tenni akarta? Tudom a feleletet, olvasom gondolataitokat,

hozzátok már látom a megfeszített Krisztust, az igaz embert, ki mert istenné lenni nem akart és nem tudott, megölte vakságában az ember és két évezrede már, hogy mindennap újra feszíti hetvenhétszer. Ami mesterünk az ember Jézus! Az ő egyháza az élő egyház, nem képtelen szentek, ember feletti emberek, nem képzelt isteni lények, hanem az igaz emberek egyessége. Ti, ti vagytok az ő, ami egyházunk, az emberi kereszténység; ti vagytok ami bizonyosságunk, mert a vallás az igaz ember tökéletesedése. Az a vallás, mely a fatörzsek, faragatlan kövek pantheonjától a mindenek Urához vezette az embert, az ember vallása volt. Ez a vallás visz, ez egyengeti útját a haladásnak, ez a vallás, az emberi kereszténység, amely mindennap új és sohasem ugyanaz, ez építi az élő egyházat a tökéletes emberből. A tökéletesség, a lelki tisztaság, az isteninek megértése, nem bitorlása ami célunk, kedves keresztény társaim. Ti vagytok az élő egyház, hadd hirdessem hát én az ember kereszténységét, az igazi kereszténységet, amely az istennek lelkével, szellemi törvényekkel van emberi szívekbe írva.

II.

Jó néhány évtizede már, hogy a tudományos világ egyik kiváló tudósa megdöntötte az ember csodás teremtelésének meséjét. Alapos okokkal, hosszú munkás évek tapasztalatai és megfigyelései alapján állította, hogy a mai ember egy évmilliós fejlődési folyamat legújabb formáját éli. Állította és bizonyította, hogy primitív, állatias állapotban éltünk a történelem előtti idők késői századaiban s úgy fejlesztettük ki saját magunkban a magasabb, emberiebb elemet. Ez az elmélet, amely ma általánosan elfogadott, felölelni látszik az ember szellemi részét is. Voltak mégis, akiket gondolkozóba ejtett a fejlődési elmélet formulázott törvénye. Hogy lehetséges, hogy az ember mai formája a régi forma, csupán egy tökéletesebb alakban? Ha ez áll, úgy valóban igaza van a bibliai teremtés legendájának. Hát igazán lezáródhatott volna a teremtés a hatodik napon? Nem tiltakozik-e ez ellen minden, mi bennünk élő, az erő, mely újra teremtettnek látszik bennünk nap-nap után?

Minden új forma egy új teremtés, nem a megújodott régi, hanem egy új, amiben benne van a régi, de ami a régiben nem volt benne. Az élet, az ember élete egy örökös élet. Az idő korlátai lehullottak; s a szakadatlan, a véghetetlen teremtés megy tovább a végtelenségbe. Az alkotó nem pihen s nem gép forog. Az istennek lelke soha meg nem pihen, öntudatos lelkes emberek munkájának, a fejlődés új formáinak szüntelen munkássá. A világ-egyetem nem gép, az ember nem masina. Az élet rugékonny, változékony, örökké folyó, melyet, ha gépies formába szoritunk, meg is öltük.

A kijelentés az Isten lelkének, az úr akaratának lelkünkbe írója, az isteni igazgatás útja. Vannak, akik ezt is megállították. Nemsokára ezer éve lesz, hogy az utolsó kijelentés, az utolsó próféta ajakáról elhangzott. Azt mondják, ezzel az isteni kijelentések megszűntek; amit tudnunk kell, amit tudnunk lehet, az mind birtokunkban van egy könyvben, a bibliában, de többet kapnunk lehetetlen.

Elég ez nektek, kielégíti lelketek vágyódását, olvasátok a nagy Dávid himnusait, énekeit! Olvassátok, sokszor, olvassátok Pál gondolatait, imáit s aztán mondjátok meg, mit éreztek, kiérettétek a kijelentést, a kijelentést, amelyet a nagy király vagy az apostol lelke fogott fel és öntött szavakba? Vagy tán gépiesen olvastátok a szavakat, melyek írva vannak, vagy tán gyáván a Dávid vagy Pál lelkét gondoltátok elhívni, hogy segítsenek. Tegyétek be akkor e könyvet, kedves hallgatóim, soha azt föl ne nyissátok. Ha a Jézus, a Dávid, a Pál és a többi nagy próféta kijelentése lelkedet vissza nem adta tenmagadnak, ha át nem éreztétek, úgy meg sem értettétek, hogy az a kijelentés nem a betűkben van, melyek leírtak, hanem abban a szellemben, mely felfogja, átérti azokat és új kijelentést fog fel belőle a lelkébe írt isteni törvények alapján. Ez az isteni, a lélekbe írt szellemi törvény, ez ami bizonyosságunk, ez ami prédikálásunk igazsága, mert kijelentés az, amit mi hirdetünk. Az elhangzott, örök érvényű szavakat válasszuk vezér-igéinknek, hogy új kijelentéseknek szellemi, lelki életünk új teremtésének adjunk életet.

Ifjúságom hozom, teszem elétek; amit idáig dolgoz-

lam, az mind a titek, amire ezután törekedni fogok, csak érettetek teszem. Kérlek titeket, akiket most «hiveimnek» hívhatlak, fogadjátok el jó szívvvel a keveset, mi nekem legtöbbem. EngedjeteK útat ifjúságom törő hevének lelkemben; adjátok meg nekem azt a boldogító érzést, mi legtöbbje minden prédikátornak, hogy beszél és meghallgatják. Amit elmondani akarok elöttetek, nem egy mindentudó böles szavai akarnak lenni, nem egy hibátlan, bottás nélküli, ember feletti lény feddései lesznek. Emberi lelkemből veszem, a szívemből fogom kiérezni érzéseimet, hogy úgy lelketekbe jussanak, új érzéseknek legyenek forrásai. Gondolataim nem tanácsok, új gondolatok szülői legyenek. Olykor-olykor, ha úgy látszanék is, ne vádoljatok következellenséggel. Minden mozog, fejlődik, új élet felé tör s egy igazság sem lehet oly magasztos, hogy holnap kicsinyesnek ne látszanék egy új gondolat fényében.

Ha szerethettek azért, ami vagyok, mindnyájunknak öröme és megelegetése leend, ha nem, úgy lelkem legigazabb törekvése lesz, hogy arra érdemesnek találtassam.

Jőjjetek gyakran ide, sokan, mind jőjjetek, hogy érezzük emberi kereszténységünket és tanuljuk azt meg is élni. Hadd tanuljuk meg felfogni a szüntelen megújuló kijelentést, mely érzéseinken és gondolatainkon keresztül jön hozzánk. Hadd tanuljuk meg, hogy istennek lelke van bennünk, velünk jár; hogy a szellemi törvények incarnálódnak, vérré és hussá válnak bennünk és hogy érezzük, hogy amikor itt együtt beszélgetünk, egy harmadik, az Urnak lelke áll mögöttünk, örökodik s megáldja igaz törekvéseinket. Amen.

Melius Ihász Péter legutolsó költői munkája.

Horhi Melius Péter. IGAZ SZENT IRASBOL KI
SZEDETTET ENEK. 1. AZ EGI IGAZ ISTENROL.
Acki Attia, Fiu, es S. LeLeK. .2. A CHRISTUS öröktul
fogva szóletet Fiusagarol az ő Szent Attiatul. 3. A Fiu
leHoVa Eg ISTENsegeröl. 4. A Szent LeLeK JEHOVA-
sagarol es ImadasaroL. 5. Az eretnekec ellen Vetisi
feiteseröl. Az HuNiaDi Janos Eneke notaiara. HORHI
MELIUS PETER által.

Hely és év nélkül. 4 r. A—D = 4 ív = 16 sztlan levél.

Ajanlva Aij — A4. levelen : A NAGSAGOS Magoczi Gaspar-
nak, Torna Varmegie, Ispannianak es a Nagsagos Massai Eulalia-
nak, az Annia Szent egi haznak hű es igaz Daykaynak stb. Aláírás:
Debrec : 7. die Aprilis AN: D. 1570. Aty nagsagtok szegen Arvaia,
A Jesus Christus szolgálja az Horhi ihaz vag Melius Peter.

Egy üres lap után a B₁. levelen magának az éneknek címe
így van feltéve :

A CHRISTUS JESUSNAK AZ ELŐ JEHOVA ISTEN
FIANAK ATTIAHOZ EGIENLŐ Jehova Istennek pana-
zolkodasa, ez Atkozot velagnak ellene, az Huniadi Janos
eneke notaiara.

Colophon: Finis. SUMMA Versuum totius operis sunt. 165.

Hiven megőrizték a kolozsvári unitárius kollégium könyvtárá-
ban fennmaradt Melius-collectioban.

Több tekintetben elüt a Szabó Károly RMKtára I. kt. 78. sz.
alatt leírt nyomtatványtól, melynek ez 2-ik kiadása s így ez is, mint
az Akadémia példánya, unikum.

A kormánytól Csáky Mihály kancellár útján megintett könyv-
nyomtató Nagyváradon lappangva adta ki e második utánnymatot.
Büntetésül már 1570 első felében eltiltották Komlós Andrást a